

In Memoriam Henk Greven

Op 5 januari 2015 overleed op 78-jarige leeftijd Henk Greven, bryoloog, wereldspecialist voor het genus *Grimmia* en bepaald een markant persoon. Henk was meer dan 40 jaar lid van de BLWG. Hij nam deel aan vele mossenexcursies en -weekenden en was oud-bestuurslid van de BLWG. Samen met zijn vrouw Shirley nam hij deel aan verscheidene buitenlandse BLWG-zomerkampen.

Henk is opgegroeid in Steenwijk. Hij koos voor het onderwijs en werd leraar aan de lagere landbouwschool te Maartensdijk. Naast een volledige baan begon hij in september 1968 aan de partimestudie voor de middelbare onderwijsakte biologie aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. Daar stonden ze: Henk en nog een stuk of twintig mannen en vrouwen, nerveus en vol verwachting wat deze nieuwe stap zou brengen. In dat jaar trad de Mammoetwet in werking en werden mavo, havo en vwo geboren, en natuurlijk werd ook het lager agrarisch onderwijs gemoderniseerd. Henk was 31 jaar en profileerde zich in het groepje aankomende studenten onder andere als amateurornitholoog en maakte indruk met zijn grote kennis van de nesten en eieren van onze vogels. Hij stortte zich vol enthousiasme op de biologiestudie, genoot ervan dat er een stevig theoretisch fundament werd gelegd onder zijn al jaren gekoesterde natuurhobby. Het geweldigste vond hij de colleges en practica plantensystematiek verzorgd door Peter Florschütz en zijn assistent Rob Gradstein. Van de BLWG had Henk toen nog nooit gehoord, maar toen hij in de loop van de studie merkte dat Peter en Rob uitstekende bryologen waren heeft hem dat zeker gestimuleerd om ook voor de bryologie te gaan. Vanaf 1971 leerde hij de mossen kennen door vaak het veld in te gaan met ervaren bryologen. Hij wilde weten hoe de mossen groeiden in het veld, bezocht uiteenlopende biotopen en leerde naar eigen zeggen heel veel van de instructieve verhalen van Wim Margadant. Reeds in 1973 verscheen zijn eerste artikel over mossen (Greven 1973). Henk voltooide de biologiestudie in 1974 door het afleggen van het mo-examen, kort daarna gevolgd door het kandidaats- en het doctoraalexamen.

Niet lang daarna werd Henk aangesteld als beleidsmedewerker aan het toenmalige Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV). Het begeleiden van beleidsveranderingen (lees bezuinigingen) bij door LNV bestuurd onderzoeksinstellingen ging begrijpelijkerwijs niet altijd in goede harmonie. Toen ook Henks eigen positie ter discussie stond, bedong hij een regeling waarbij hij een plek kreeg bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) en voldoende tijd en assistentie kreeg om aan zijn dissertatie te werken over de 'Veranderingen in de Nederlandse mosflora en luchtverontreiniging'. In 1986 vond hij Jan Barkman bereid om hem als promotor te begeleiden en samen stelden ze een werkplan op. Voor het veldwerk herhaalde Henk inventarisaties en vegetatieopnames van eerder eigen onderzoek en van dat van anderen, zoals in essenhakhout en lariksbossen en op de bunkers van de Hollandse waterlinie. Op de bunkers vond hij verscheidene voor ons land nieuwe *Grimmia*-soorten. Aanvullende gegevens ontleende hij aan allerlei bronnen. Ook deed hij transplantatie-, beregenings- en begassingsexperimenten. Na het plotseling overlijden van Jan Barkman in 1990 nam René Schumacker diens taak over. Hierdoor kon Henk zijn proefschrift afmaken en promoveerde hij in 1992 aan de Universiteit van Luik (Greven 1992).

Na zijn promotie richtte Henk Greven zich hoofdzakelijk op het mossengeslacht *Grimmia*. Er waren weinig specialisten die zich waagden aan dit grote en lastige geslacht. Het was hem een doorn in het oog dat er vooral herbariumonderzoek werd gedaan maar dat er nauwelijks aandacht was voor het bestuderen van *Grimmia*'s in hun natuurlijke habitat. Henk deed dat anders en bestudeerde de *Grimmia*'s op hun standplaatsen, ook op plaatsen waarvan door anderen nieuwe soorten waren beschreven. Zo ging hij na het zomerkamp 1992 naar Gavarnie om daar in het spoor van Friedrich Kern de rotsformatie te zoeken die hij in 1914 beschreef als de groeiplaats van *Grimmia pyrenaica*. Henk stelde vast dat de mossen er nog net zo bij stonden als door Kern beschreven, maar dat er te weinig verschil was met *Grimmia caespiticia* om een aparte soort te erkennen. Anders ging het met de zoektocht naar *Grimmia pilosissima*, een in de vergetelheid geraakte soort die door Theodor Her-

Henk bij zijn geliefde *Grimmia*-biotoop. Foto: Shirley Khoemblal.

zog in 1911 werd beschreven van Sardinië. Henk vond de oorspronkelijke groeiplaats terug, bestudeerde *Grimmia pilosissima* ter plaatse en thuis microscopisch en erkende deze wel als een goede soort. Later vond hij *Grimmia pilosissima* ook op Corsica, Madeira en in de Serra da Estrela in Portugal. Het genus *Grimmia* is rijk aan probleemsoorten en Henk toonde zich hierover in discussies soms provocerend en stekelig, hetgeen de samenwerking met vakgenoten niet bevorderde. Enkelen noemde hij 'herbariumbryoloog' en dat was niet bedoeld als compliment. Henk pakte taxonomische problemen op zijn manier aan. De door Kern beschreven *Grimmia limprichtii* was zo'n probleemsoort die door verschillende bryologen tot verschillende soorten werd gerekend, mede door het schaarse materiaal in de bestaande collecties. Via een tip van een Franse bryoloog onderzocht Henk een rotsformatie bij St. Paul waar hij de betreffende *Grimmia*'s naast elkaar en in verschillende stadia kon bestuderen. Hij verplaatste ook een stukje rots van St. Paul naar zijn tuin in Doorn. *Grimmia limprichtii* bleek een goede soort en wie als bryoloog de groeiplaats bij St. Paul zelf heeft onderzocht zal daar nauwelijks aan twijfelen. Zijn bevindingen legde hij vast in artikelen en in een boek (Greven 1995).

Via het Nationaal Herbarium Nederland te Leiden (thans Naturalis afd. botanie) kon Henk Greven *Grimmia*-collecties van buitenlandse herbaria lenen om deze te bestuderen. Omdat hij inmiddels bekend stond als specialist kreeg hij ook privé van bryologen *Grimmia*-collecties uit de hele wereld ter determinatie toegestuurd. Henk revideerde meer dan 30.000 *Grimmia*-collecties, waaronder ruim 200 typecollecties. Het leverde hem een schat aan soortenkennis op maar ook een zeer lange lijst van nog eens te bezoeken excursiegebieden. Zijn 50 *Grimmia*-reizen strekten zich uit over zes continenten en werden door Henk beschreven in een manuscript voor een hopelijk nog uit te geven boek. Op de meeste reizen werd hij vergezeld door Shirley en later beurtelings door een van zijn zonen Stefan, Harmen en Jos. Ook anderen werden soms ingeschakeld. Een vriendin vertelde hoe ze

een spoedcursus *Grimmia* herkennen en verzamelen kreeg en hoe Henk lovend was over de door haar meegebrachte vondsten, waarna hij met de buit 'urenlang naar zijn werkkamer vertrok'. Een andere vriendin keerde terug met een 'nieuwe' *Grimmia* uit de Himalaya, verzameld nabij een door Nederlanders ondersteund project voor weeskinderen. Dit leidde tot een gezamenlijke reis naar de veelbelovende *Grimmia*-rotsen. Onder de giften die Henk meebracht voor het schooltje waren twee schaakspellen waarmee Henk de kinderen les gaf in zijn geliefde denksport.

In 2001 bezocht Greven de staat Hawaii en ontdekte daar twee nieuwe soorten *Grimmia* op de hoge vulkanen Haleakala op het eiland Maui en op de Mauna Kea op het eiland Hawaii. Op Maui kwam hij in gesprek met enkele Canadese biologiestudenten die deelnamen aan een buitenlandse excursie. Henk vroeg of ze ook microscopen bij zich hadden: hij had immers een paar dagen daarvoor een nieuwe *Grimmia* voor de wetenschap ontdekt. Al snel kwam het bericht van hun docenten dat hij welkom was en een microscoop mocht gebruiken. Ook zouden ze het op prijs stellen als de 'doctor from Holland' een gastcollege wilde verzorgen, hetgeen hij spontaan deed. Of hij al een naam voor de nieuwe mossoort had? Ja hoor, *Grimmia mauiensis*. Het volgende excursiedoel was de Mauna Kea, gelegen op The Big Island, zoals de Hawaiianen het eiland Hawaii noemen. De nieuwe soorten *Grimmia mauiensis* en *Grimmia maunakeaensis* werden gepubliceerd in zijn nieuwe boek *Grimmias of the world*, waarin 93 soorten waren opgenomen (Greven 2003).

Vorig jaar werd *Grimmia grevenii* beschreven (Feng et al. 2014). Deze nieuwe soort werd naar Henk Greven genoemd 'uit waardering voor zijn meer dan 25 jaar onderzoek en waardevolle bijdrage aan de taxonomie, ecologie en geografie van de soorten in het geslacht *Grimmia* Hedw.' Henk voelde zich hierdoor zeer vereerd. Achteraf kun je zeggen dat ze juist op tijd waren omdat Henk niet lang meer zou leven. Maar hij leek toen nog kerngezond en was nog heel actief, ook in de BLWG als auteur en revisor van *Grimmiaceae*. De laatste update van zijn World Checklist of *Grimmia* Hedw. d.d. 20 Augustus 2014 is te vinden op de website www.grimmiasoftheworld.com/ en bevat precies 100 soorten.

Velen van ons vernamen zijn overlijden via mosmail. Op de meegezonden aankondiging 'Celebration of Life for Henk C. Greven' is een van zijn lievelingsmossen afgebeeld: *Grimmia mauiensis*.

Joop Kortselius

Literatuur

- Greven, H.C. 1973. Mossen op bunkers. *De Levende Natuur* 76: 25-30.
- Greven, H.C. 1992. Changes in the Dutch Bryophyte Flora and Air Pollution. *Dissertationes Botanicae*. Band 194. J. Cramer, Berlin – Stuttgart.
- Greven, H.C. 1995. *Grimmia* Hedw. (*Grimmiaceae*, Musci) in Europe. Backhuys Publishers BV, Leiden, The Netherlands.
- Greven, H.C. 2003. *Grimmias of the world*. Backhuys Publishers BV, Leiden, The Netherlands.
- Feng, C., X.L. Bai & J. Kou. 2014. *Grimmia grevenii* (*Grimmiaceae*), a new species from the Wudalianchi volcanoes in northeast China and its comparison with *G. maido* and *G. longirostris*. *The Bryologist* 117: 43-49.